

LOGOPEDICKÁ PÉČE U DĚTÍ S KOCHLEÁRNÍM IMPLANTÁTEM

Speciálně pedagogická a logopedická péče u dětí s kochleárním implantátem používá speciálně pedagogické prostředky – metody reedukace (sluchu a řeči), rehabilitace a v menší míře i kompenzace (odezírání, čtení, aj.).

Reedukací sluchu (řeči) zde máme na mysli všechny spec.pedagogické (logopedické) postupy, které jsou zaměřené na zlepšování funkce postiženého sluchového orgánu (na podporu vývoje řeči).

Metody kompenzace používají postupy zaměřené na zlepšování funkcí nepostižených, které však podporují vývoj schopnosti komunikovat mluvenou řečí (odezírání, čtení).

Reedukace je součástí rehabilitace, tzn. Všechny speciálně pedagogických postupů a speciálně pedagogických opatření, které jsou zaměřeny na rozvoj harmonické osobnosti jedince a na rozvoj jeho sociálních vztahů a jeho sociálního uplatnění.

REEDUKACE SLUCHU

Postup reedukace sluchu sleduje vývoj sluchových funkcí a probíhá ve spolupráci všech úrovní sluchového vnímání.

Na úrovni podkorové samotná implantace a zapojení řeč.processoru umožní dítěti slyšet. Tato oblast není výchovou přímo ovlivnitelná. Je využívána teprve ve spolupráci s úrovněmi vyššími.

U dětí s KI zpočátku není patrný nebo se jen občas objevuje tzv.orientační reflex na zvukový podnět, dítě má obtíže ve vyčleňování figury z pozadí ve sluchovém vnímání. Nevíme, do jaké míry jsou na podkorové úrovni sluchové podněty u dětí s KI ovlivňovány tzv. facilitací.

Na úrovni korové je reedukace zaměřena na rozvoj :

- akustické gnóze – poznávání, zapamatování a znovupoznání zvuků; u dětí hudebně nadaných i na rozvoj hudebního sluchu: poznávání rytmu, melodie, barvy
- verbálně akustické gnóze – poznávání, zapamatování a znovupoznání zvuků řeči; u některých dětí i na rozvoj fonemického sluchu

REEDUKACE ŘEČI

Reedukace řeči je zaměřena na :

- podporu vývoje řečových funkcí - tvorba pojmů, jejich asociování s obsahem a jejich aktivní používání, přiměřené vyjadřování...
- vývoj mluvních funkcí – úprava zvuku a tempa řeči, artikulace, vytváření návyku správného vdýchání, relaxace a procvičování motoriky svalstva mluvidel
- hlasovou výchovu – fyziologické tvoření hlasu v přiměřené hlasové poloze
- podporu vývoje jazyka – jeho formální utváření = gramatika; u některých dětí lze po kochleární implantaci v průběhu rehabilitace podporovat vývoj tzv. jazykového citu

Vztah mezi rozvojem sluchu a řeči je obousměrný – čím lépe a více je rozvinuta řeč, tím lépe a rychleji se rozvíjí sluchové vnímání řeči, a naopak.

Podpora rozvoje dalších schopností důležitých pro komunikaci

Odezírání:

Po určité době reedukace sluchu lze pozorovat zhoršení schopnosti odezírat. Je to pravděpodobně známkou počátku využívání sluchu při komunikaci řečí. Později se však odezírání a sluchové vnímání navzájem koordinují a doplňují.

Čtení:

Rozvoj čtení přináší dítěti nové jazykové zkušenosti, kterými je kladně motivováno ke čtení s porozuměním. Četba ovlivňuje vývoj řeči dítěte, a tím i vývoj jeho sluchového vnímání.

Schopnost domýšlet neúplně slyšené či odezřené sdělení. To je možné na základě znalosti tématu i konkrétních pojmů. Dítě tuto schopnost rozvíjelo již dříve v oblasti zrakového vnímání (odezírání).

Reedukace sluchu záměrná a systematická

Při záměrné reedukaci sluchu jsou akustické podněty systematicky uspořádány tak, aby byly vnímány rozdíly mezi nimi a jejich změny. V průběhu reedukace sluchu se dítě postupně učí tyto rozdíly a změny vnímat.

Záměrná a systematická reedukace sluchu se děje:

- pomocí zvuků:
 - s nepravidelným chvěním
 - s pravidelným chvěním (tóny, hudba)
- pomocí řeči:
 - na úrovni suprasegmentálních prostředků
 - na úrovni segmentálních jednotek
 - ve specifických podmínkách prostředí – reprodukováná hudba či řeč, telefonování...

Podněty systematické reedukace sluchu (jsou seřazeny dle akustických vlastností, které se učí dítě vnímat):

Vnímání zvuku

Časové uspořádání a rytmus

- zvuky krátce znějící
 - jedenkrát (tlesknutí, ťuknutí...)
 - opakovaně
 - pravidelně (odbíjení hodin)
 - nepravidelně (kapající vodovod, ťukání na dveře...)
- zvuky déle znějící
 - plynule (zvonek budíku)
 - přerušovaně
 - pravidelně (telefon)
 - nepravidelně (zvonek u dveří, trubení auta)

Intenzita

- zvuky silné (bouchnutí dveří)
- zvuky slabé (cvaknutí vypínače)
- zvuky se změnou intenzity (blížící se a vzdalující se auto, motorka...)

Spektrum

- zvuky vysoké (šustění sáčku)
- zvuky nízké (štěkot psa)
- zvuky se změnou výšky
 - jedenkrát (parní píšťala, siréna)
 - opakovaně (houkání sanitky)
- zvuky ohraničené (tlesnutí)
- zvuky s dozvukem (zvon)
- barva zvuku (rozlišování a poznávání jednotlivých hudebních nástrojů)

Vnímání řeči

Časové, rytmické a dynamické uspořádání slova a věty

- počet slabik, délka samohlásek, slovní vzorce, dynamika, slovní přízvuk, rytmus věty

Spektrální složení

- samohlásky, souhlásky, větná melodie, barva hlasu

Podmínky reedukace sluchu

Jsou ovlivňovány:

1) Sociální prostředí

- rodina
- škola
- logoped

2) Individuální předpoklady dítěte:

- dosažený stupeň vývoje
 - řeči po stránce obsahové a formální
 - komunikačních schopností a dovedností
 - sociálních dovedností
 - rozumových schopností, verbálních a citových vlastností
- individuální zvláštnosti dítěte
 - etiologie sluchové vady
 - zdravotní stav a další onemocnění
 - vlastnosti CNS
 - specifické nadání
- věk dítěte

Zásady reedukace sluchu

- 1) Respektování vývojové úrovně a dosavadní zkušenosti dítěte
- 2) Respektování aktuálního stavu dítěte
- 3) Postupnost a soustavnost reedukace
- 4) Komplexnost reedukace

Postup reedukace sluchu

Podle vzrůstající náročnosti na sluchové vnímání:

- detekce – uvědomění si sluchového podnětu
- diskriminace – srovnání a rozlišení dvou podnětů
- identifikace – srovnání a výběr určitého podnětu z uzavřeného souboru možností
- diferenciacie – výběr ze dvou podnětů

- opakování – zejména slovních podnětů
- plné porozumění

Metodické okruhy reedukace sluchu

ZVUKY – uvědomování si, rozlišování a poznávání zdroje zvuků

HUDBA - uvědomování si, rozlišování a poznávání hudebních kvalit – rytmu, tempa, dynamiky

HLAS - uvědomování si, rozlišování a poznávání dynamiky, výšky, barvy hlasu

POČET SLABIK - uvědomování si, rozlišování a poznávání počtu slabik

DĚLKA SAMOHLÁSEK - uvědomování si, rozlišování a poznávání délky samohlásky v jednoslabičných i více slabičných slovech

SLOVNÍ VZORCE - uvědomování si, rozlišování a poznávání rytmického uspořádání slova

MELODICKÉ FAKTORY ŘEČI - uvědomování si, rozlišování a poznávání tempa, dynamiky řeči, melodie věty...

DĚLKA VĚTY - uvědomování si, rozlišování a poznávání vět podle počtu větných přízvuků

VĚTNÉ VZORCE - uvědomování si, rozlišování a poznávání vět, mluvních taktů a melodických faktorů řeči

AKUSTICKÉ SPEKTRUM – rozlišování dvojic „vysokých“ a „nízkých“ slov podle jejich akustického spektra

SLABIKA - uvědomování si, rozlišování a poznávání slabik ve slovech

Poznávání hláskového složení slova – slovní sluchová analýza a syntéza

SLOVO - poznávání slov a porozumění slovům

VĚTA – porozumění větám

TEXT – porozumění obsahu sdělení

ROZHOVOR – porozumění a reakce na pokyny

NÁCVIK ELEFONOVÁNÍ

AKUSTICKÉ PODMÍNKY SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ – uvědomování si, rozlišování, poznávání a porozumění řeči nebo zvukům

REPRODUKOVANÁ ŘEČ (HUDBA) - uvědomování si, rozlišování, poznávání a rozumění řeči vysílané z reproduktorů

Důležité prvky reedukace sluchu

AKTIVITA - vlastní řečová aktivita dítěte; spontánnost jeho projevů; snaha komunikovat mluvenou řečí

HRA - činnost přiměřená věku: motivace, psychické uvolnění, sociální kontakt

SLUCHOVÁ PAMĚŤ – vytváření stereotypů a opakování

FRÁZE – nejčastěji se opakující sluchové, řečové podněty spojené s konkrétními významy

ZAMĚŘENÍ NA OBSAH SDĚLENÍ – pokyny, diktáty, vypravování

ROZHOVOR – rozvíjení dovedností pokládat otázky

Specifické podmínky integrace dítěte s KI

- rozvoj sluchového vnímání
- rozvoj řeči
- únava sluchové funkce
- pozornost a výběr podnětů
- sluch
- přechodné zhoršování sluchového vnímání
- adaptace na nové sluchové podněty

Metodika reedukace sluchu – ukázky

Cvičení jsou řazena dle základních činností:

- 1) detekce podnětu (slyším – neslyším)
- 2) diskriminace dvou podnětů (stejně – nestejně)
- 3) diferenciaci dvou podnětů (určení, který ze dvou podnětů působil)
- 4) identifikace podnětu (výběr z většího souboru možných podnětů)
- 5) reprodukce (opakování podnětu bez možnosti výběru)
- 6) porozumění obsahu zejm. slovních podnětů

HLAS

Detekce

Každé zavolání dítě „probudí“

Dítě je otočené a na každé zavolání zareaguje, např. zamává

Diferenciace hlasu od jiných zvuků

Dítě reaguje rozdílně na zvuk a zavolání.

Na zavolání přiběhne, na jiný zvuk např. tleskne.

Intenzita hlasu a její změny

Dítě si uvědomuje souvislost intenzity hlasu s konkrétní situací. Např. na malé miminko nebo koťátko musíme šeptat (neboj se, pojď sem, hají...), na kamaráda z dálky voláme (ahoj, haló, pa...)

Diskriminace intenzity

Dítě odlišuje a pomocí grafických znaků (předmětů, tvarů..) označuje, zda intenzita dvou po sobě vyslovených citoslovcí byla stejná či odlišná.

Diferenciace

Šeptám nebo mluvím?

Dítě pomocí obrázků (např. holčička je na kopci = musíme volat, miminko spí = musíme šeptat), pohybem (prst na ústa, kornout z dlaní), či slovně označuje, zda jsme mluvili nahlas nebo šeptali.

Změna intenzity

Hra na vláček

Dítě zesiluje nebo zeslabuje hlas podle toho, zda se vláček blíží k určitému bodu, nebo od něj.

Barva hlasu

Diskriminace

Dítě určuje a označuje např. pomocí znaků či slovně, zda na něj dva krát po sobě volala stejná osoba nebo dvě osoby různé

Diferenciace

Kdo to mluvil?

Dítě vybírá, která ze dvou přítomných osob na něj volala.

Identifikace

Kdo řekl básničku?

Dítě určuje, kdo z přítomných říkal známou básničku.

DĚLKA SAMOHLÁSKY

Diskriminace

Dítě určuje a označuje zda 2 slova, která jsme říkali za sebou byla nebo nebyla stejná. Např.
sýr – sýr, myš – myš, sýr – myš...

Diferenciace

Např. dítě vybírá, které ze dvou napsaných slov jsme četli

Hrát – hrad

Víla – vila

Sloní – sloni

Identifikace

Dítě si přečte slova a pak vybírá to, které jsme četli.

Auto – tráva – komár

Cibule – vánočka – vodopád

Myji – myjí – mjí

SLOVO

Diferenciace

Dítě na náš pokyn vybírá ze dvou předmětů.

Např. podej mi auto.

Dítě na náš pokyn vybírá ze dvou obrázků

Např. zip – loď

Zelí – rohlík

Identifikace

Hledání předmětů

Dítě hledá hmatem, v látkovém pytlíku předmět, který určíme.

Předměty jsme předem společně pojmenovali.

Reprodukce

Hra na ozvěnu

Dítě po nás opakuje slova

Dítě poslouchá krátký text, na předem určené slovo reaguje pohybem.

Porozumění

Hra – všechno lítá, co má peří

Dítě odpovídá, co určitá osoba dělá, nebo naopak, kdo vykonává námi uvedenou činnost

Např. Kdo peče chleba? Chleba peče pekař.

Co dělá paní učitelka? Učitelka učí.